

Samenwerking

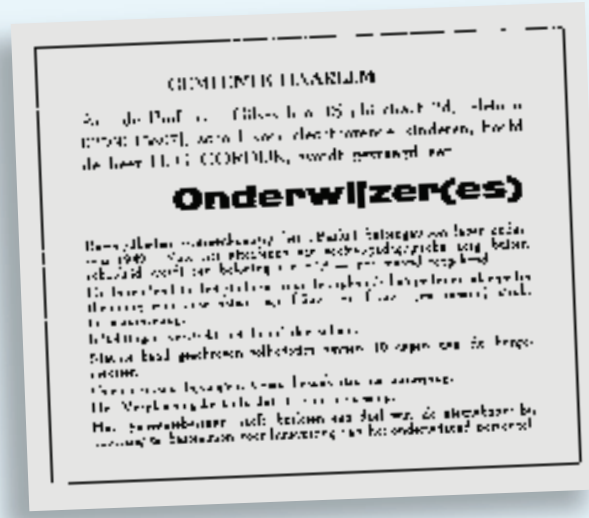
‘Wij hebben elkaar nodig om problemen op te sporen’. ‘Er moet afstemming zijn tussen zorgprofessionals’. Deze uitspraken zijn van T. van Gent. Hij doet ze in 2008 in een themakatern van *Van Horen Zeggen* over samenwerking tussen onderwijs en zorg. De kinder- en jeugdpsychiater is niet de enige die hiertoe oproept in het blad. Velen gingen hem voor. Waarom wordt deze roep na vijftig jaar nog steeds gehoord? Zijn we het hierover dan niet met elkaar eens? Of verandert er zoveel in de samenleving en de sector dat er constant gezocht moet worden naar nieuwe samenwerkingsvormen?

Sommige problemen lijken van alle tijden. Een ervan is de samenwerking tussen professionals. In 1962 schreef hoogle-
raar W.E.Vliegthart een artikel over de psycholoog in het
toelatingsteam. Volgens hem noodzakelijk omdat ouders
anders van het kastje naar de muur worden gestuurd. Hij
schrijft: ‘Het is een groot pedagogisch belang dat omtrent
de aard van de handicap van een gestoord kind snel duide-
lijkheid ontstaat. In de eerste plaats voor de ouders van dit
kind. Onzekerheid omtrent de juiste aard van de afwijking

leidt gemakke-
lijk tot wat wij
zouden kunnen
noemen “zwer-
vende ouders” ;
ouders, die van
de ene specialist
naar de andere
gaan en steeds
weer zoeken
naar een andere,
duidelijkere
uitspraak.’ Om
deze problemen
voor te zijn,
adviseert hij een
psycholoog te
betrekken bij het
toelatingsteam.
Waarschijnlijk
begeeft hij zich
hiermee op
glad ijs want

1967. Rendement
van beroepsopleidingen
Instituut voor Doven
in St. Michielsgestel

Afdeling	Beroepsopleiding	% nuakgahaven
Ochternaker 10	rechtenwetgever	11
	gefil. onderwijzer	8
	pedagogisch onderwijzer	2
	pedagogische onderwijzer (individueel)	1
	pedagogische onderwijzer (sociaalpedagogisch)	1
	Totaal	14 (10) 74%
Schiller 20	schiller	20
Middelbewerker 18	bankwerker	5
	kluis	1
	gewerkschap onderwijzer	1
	onderwijzer	2
	onderwijzer	1
	opvoeding onderwijzer	0
	Totaal	10 (18) 55%
Type 2	psycholoog	1
	schiller	1
	Totaal	2 (2) 100%
Onderwijs (10 - 1)	onderwijzer	5
	onderwijzer	2
	onderwijzer	2
	Totaal	9 (10) 90%
Onderwijs 8	onderwijzer	1
	onderwijzer	2
	onderwijzer	3
	onderwijzer	1
	Totaal	7 (8) 87,5%

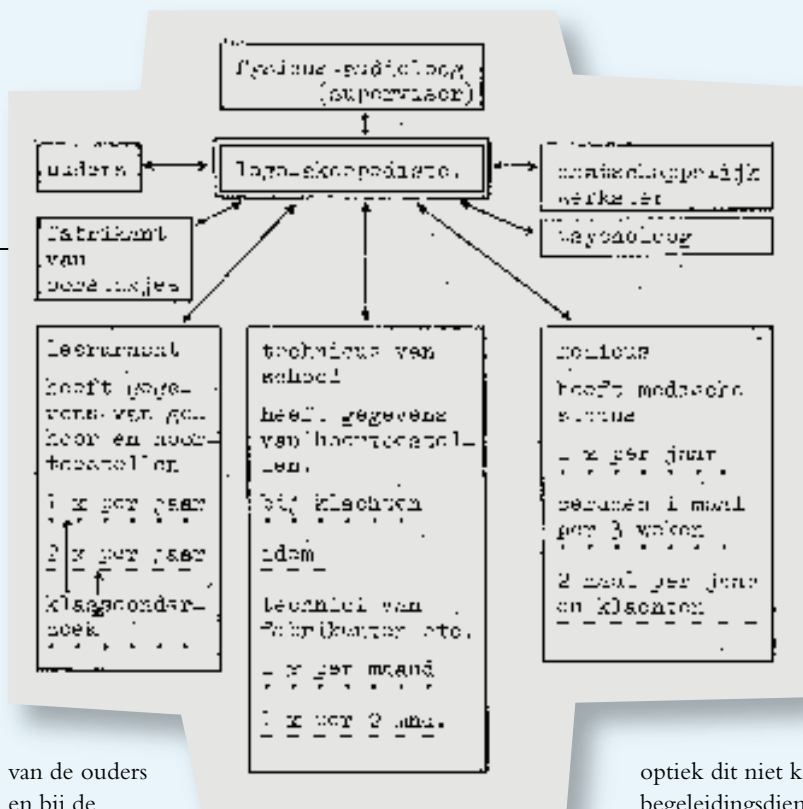

1963. Vacature Prof. Van Gilseschool

aan het eind van zijn betoog nuanceert hij zijn pleidooi.
‘Natuurlijk is zijn functie niet meer dan een hulpfunctie.
Uw dagelijkse werk aan de taalopbouw is het meest essen-
tiële; maar ik hoop U niettemin overtuigd te hebben, dat
van zijn zijde een klein steentje kan worden bijgedragen
voor een goede gang van zaken.’ (*Het Gehoorgestoorde Kind*,
1962, nr. 4)

Hometraining

In 1966 publiceert mw.Y. Kruis een artikel over hometraining. Deze vorm van ‘voorzorg’ richtte zich op de thuis-
situatie en kwam voort uit de audiologische centra, doven-
instituten en het maatschappelijk werk voor doven. De
auteur benadrukt het belang van een goede samenwerking
met de ouders. Ze schrijft: ‘Natuurlijk worden de eigen
ideeën en vondsten van de ouders van harte gestimuleerd.
Een door moeder zelf, met enthousiasme en vindingrijk-
heid samengesteld “plaatjesschrift” is principieel van meer
waarde dan een boek vol verantwoorde plaatjes, verstrekt
door de hometrainingsdienst. Die zelf-bedachte activiteiten
sluiten immers als vanzelf aan bij de eigen persoonlijkheid

1978. Samenwerking bij de controle van het hoortoestel

van de ouders en bij de mogelijkheden in het gezin. Ze hebben meestal meer succes, omdat ze van harte worden uitgevoerd. Bovendien hebben de ouders soms kostelijke vondsten, die voor andere vaders en moeders (en dus ook voor de hometrainers) van belang kunnen zijn'. (*Het Gehoorgestoorde Kind, 1966, nr. 3*) Dit citaat kan de indruk wekken dat ouders in van *Van Horen Zeggen* terugkomen als belangrijke samenwerkingspartners. Niets is minder waar. Opmerkelijk is dat hun rol vrijwel ontbreekt. In de laatste jaargangen worden ouders wel vaak genoemd, maar dan heten ze cliënten en worden niet opgevoerd als bijvoorbeeld ervaringsdeskundigen. Over samenwerking tussen professionals is meer geschreven. In de eerste nummers gaat dit voornamelijk over samenwerking tussen professionals binnen een school, later tussen onderwijs, zorg en andere diensten binnen de sector en het laatste decennium verschijnen er tal van artikelen waarin samenwerking met derden buiten de sector aan de orde komt. De ambulante begeleiding is een belangrijk thema.

Ambulante Begeleiding

Van Horen Zeggen drukt in 1982 een inleiding af van hoofdinspecteur van het Buitengewoon Onderwijs in algemene dienst, J. Huisman. In zijn presentatie op de jaarvergadering van de VEDON blikt hij vooruit op de toekomst van het 'buitengewoon' onderwijs. Hij schetst meerdere opties. In een ervan worden regionale centra gevormd. 'Het voordeel van een regionaal centrum is dat onderwijs, volksgezondheid en maatschappelijk werk samenwerken in het belang van het dove kind. Een nadeel van zo'n regionaal centrum kan zijn dat er een geweldig gevaar dreigt in competentiekwesties: wie is nu het belangrijkste in de behandeling? Een voordeel is dat je tot vrij sterke regionale spreiding kunt overgaan en dat je de hulp erg dicht bij huis kunt brengen.' De inspecteur heeft nog een andere optie. 'Een tweede mogelijkheid is, in mijn

ogen voor de korte termijn reëler, dat vanuit de scholen die we op dit moment hebben een veel frequenter plaatsings- en terugplaatsingsbeleid naar het regulier onderwijs wordt gevoerd dan op dit moment mogelijk is en voor mogelijk wordt gehouden. Als je voor dit uitgangspunt kiest om op die wijze te proberen tot de jaren negentig dove kinderen terug te plaatsen in de reguliere setting, dan denk ik dat begeleiding van specialisten enorm belangrijk en noodzakelijk is. Ik wil er direct bij vertellen dat vanuit mijn

optiek dit niet kan gebeuren door school-/ onderwijsbegeleidingsdiensten of door de landelijke centra, maar alleen door die instituten waar de kennis is opgebouwd. Ik bedoel hier heel nadrukkelijk de vijf bestaande instituten mee. Vanuit deze instituten moeten de impulsen komen om de leerkrachten in het regulier onderwijs te coachen en te vertellen: hoe ga ik met een kind om dat doof is.' In hetzelfde nummer pleit J. van Eijndhoven, directeur onderwijs en opvoeding in Sint-Michielsgestel, voor het starten van een experiment. (*Van Horen Zeggen, 1982, nr. 4*)

WEC

Op 1 augustus 2003 treedt de Wet op de Expertisecentra in werking. In hetzelfde jaar schrijft REC-manager J.P.J.M. Hagens een artikel hierover in *Van Horen Zeggen* onder de kop *Het REC start ... So what...* Naar zijn mening moet het speciaal onderwijs veranderen van een gebouw naar een voorziening. 'Samenwerking met andere partijen is hierbij niet meer dan logisch. In de voorziening "speciaal onderwijs" vindt serviceverlening plaats aan de grote groep leerlingen in het regulier onderwijs (inclusief onderwijs) die daar ondersteund en begeleid worden door medewerkers. Het is een Expertisecentrum waar kennisuitwisseling en kennisontwikkeling plaatsvindt middels intervisie, supervisie, teamleren, in service training, expertiseoverdracht, etc. Ook is de speciale school de plaats voor het ontwikkelen en uittesten van nieuwe methodieken en methoden.' (*Van Horen Zeggen, 2003, nr. 2*)

Voordat de nieuwe wet in werking treedt, worden er echter al verschillende kanttekeningen bij geplaatst. Volgens Toon Kuijs, directeur van (V)SO-school De Trappenberg

1994. De laatste twee decennia is veel geschreven over de rol van de Ambulante Begeleiding

in Huizen, schetst Hagens een te positief beeld van de nieuwe wetgeving. In een interview zegt hij: 'Er zal niet of nauwelijks sprake zijn van concurrentievorming. De kinderen met een beperking die op een reguliere basisschool les volgen, zijn vaak op de vingers van één hand te tellen. Kunnen de ouders van deze kinderen het beleid van de hele school naar hun hand zetten? Ik denk het niet. Het is aan de school zelf om het beleid te bepalen. Concurrentie van andere aanbieders en druk van opdrachtgevers - de ouders - speelt daarbij lang niet zo'n prominente rol als Jos Hagens verwacht.' In hetzelfde interview waarschuwt Freke Bonder van de Koninklijke Effatha Guyot Groep voor bureaucratisering. 'Een mogelijke valkuil bij de verschil-

Karin Wilms, ambulant begeleider bij de Dienst AB-NHZ een aantal vragen voor. Ze reageren samen.

Wat was de aanleiding om samen te werken?

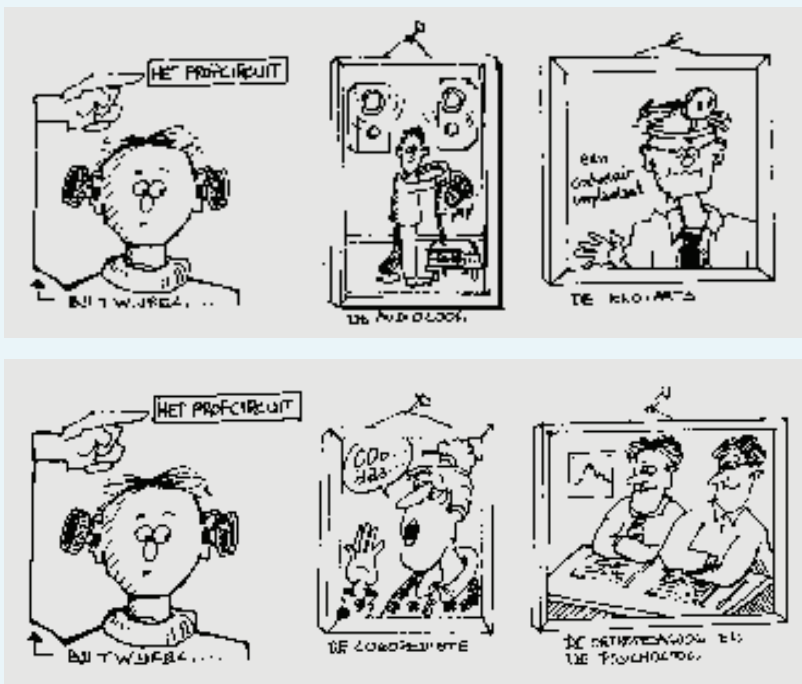
'De samenwerking is in 2007 van start gegaan vanuit het idee vooruit te willen lopen op de zorgplicht die scholen hebben. OBS de Dolfijn heeft gemeend zich te moeten richten op de groep leerlingen die problemen heeft in de spraak- en taalontwikkeling. Binnen de Dolfijn waren al leerlingen met deze problematiek aanwezig en de Professor van Gilseschool kampte met een wachtlijst. Daarnaast was de Professor van Gilse school doordrongen van het feit dat meersporenbeleid in de vorm van speerpuntscholen én nevenvestigingen in de regio gewenst was. Omdat de Dolfijn leerlingen die daartoe de mogelijkheid hebben graag thuisnabij onderwijs aanbiedt, hebben we gemeend de handen ineen te moeten slaan. Een specialisatie op bovengenoemd terrein dus, wat echter niet inhoudt dat leerlingen met andere problematiek niet welkom zijn. Voor de Dolfijn is het bovendien een logische uitbreiding van de zorgbreedte. Onze aandacht voor bijvoorbeeld meer- en hoogbegaafdheid, de taalontwikkeling van onze leerlingen en de begeleiding van onze rugzakleerlingen was er al en wordt nu verder uitgebouwd. Tenslotte willen we graag op een pro-actieve wijze zelf invulling geven aan de vraagstelling rondom Passend Onderwijs. Momenteel hebben we vijf ESM-leerlingen verdeeld over de ouder-, midden- en bovenbouw. De ambitie is om minimaal twaalf van deze leerlingen op de Speerpuntschool te plaatsen. De geïndiceerde leerlingen worden verdeeld over de groepen in de onderbouw.'

Waarom zo'n intensieve manier van samenwerking?

'Er is gekozen voor een intensieve manier van samenwerken. Als het uitgangspunt een gezamenlijke verantwoordelijkheid is, moet hetgeen geboden wordt ook kwalitatief goed en van een hoog niveau zijn. Dit bereik je in onze gedeelde visie alleen maar als je daarbij expliciet gebruik maakt van elkaars expertise. Dat kan als je een multidisciplinaire werkwijze hanteert. In de samenwerking wordt kennis gedeeld.

Van een leerkracht die werkt met leerlingen op de Speerpuntschool vraagt dat een bepaalde attitude ten aanzien van de ESM-leerling. Het gaat hierbij om: observeren, met alle zintuigen kunnen kijken naar kinderen; reflecteren, bewust kijken naar en nadenken over eigen handelen; samenwerken met verschillende collega's, disciplines, ouders en kind; communiceren, sensitief reageren en afstemmen op de signalen van een ander.

Om deze attitude te ontwikkelen heeft een leerkracht kennis nodig van de problematiek van de ESM-leerling. Een intensieve samenwerking maakt het mogelijk om draagvlak

2002

lende organisatorische veranderingen die moeten worden doorgevoerd als gevolg van de vernieuwde wetgeving, is dat aanvankelijk vooral wordt ingezet op de bedrijfsmatige ontwikkeling. Het meest essentiële raakt dan wellicht tijdelijk op de achtergrond: het belang van het kind en de kwaliteit van het onderwijs.' (Van Horen Zeggen, 2003, nr. 2)

Speerpuntschool

De laatste jaren ontstaan er veel van vormen van samenwerking. Hiervan zijn tal van voorbeelden te vinden in het tijdschrift. Een intensieve vorm van samenwerking is te vinden in Haarlem. Sinds 2007 werken openbare basisschool de Dolfijn uit Haarlem en de Dienst Ambulante Begeleiding Noord-Holland Zuid cluster 2 intensief samen. Van Horen Zeggen legde Marianne Helversteijn, adjunct directeur en intern begeleider van de Dolfijn en

2006. Siméa-congres over 'Samen werken of samenwerken'

te creëren binnen het team. Wanneer er een gezamenlijk draagvlak is binnen het team kan er verandering ontstaan die het mogelijk maakt om kwalitatief hoogwaardig onderwijs te bieden.'

Hoe ziet de samenwerking eruit?

'Het project kent twee proceseigenaren, Frans Mollee van de Dienst Ambulante Begeleiding van de Professor van Gilse school en een van ons (Marianne Helversteijn van OBS de Dolfijn, red.). Er is structureel een ambulant begeleider (Dit is Karin Wilms, red.) actief binnen de Dolfijn. Zij zorgt ervoor dat er rondom de leerlingen en hun leerkracht een zo goed mogelijke hulpstructuur wordt gebouwd. Zij heeft een coördinerende taak in het multidisciplinaire werkverband samen met de Intern Begeleider van de Dolfijn. Ze helpt de leerkrachten bij het maken van handelingsplanning en onderhoudt met de intern begeleider de contacten met ouders. Bovendien is zij een belangrijke schakel waar het gaat om de vergroting van de expertise van de leerkracht. Dit gebeurt op individueel niveau met als uitgangspunt de onderwijsbehoefte die de leerling heeft. Expertise overdracht gebeurt tevens op team niveau. Ook verzorgt de ambulante begeleidingsdienst studiedagen. Verder wordt de logopedist van de dienst regelmatig bij de Speerpuntschool betrokken waar het gaat om de vroegsignalering van de ESM-leerlingen. Zij werkt nauw samen met de logopedist die voor een deel praktijk houdt op de school in een daarvoor goedgekeurde ruimte.'

Zijn er knelpunten die samenwerking lastig maken?

'Een zeer direct knelpunt is de papierwinkel waar je tegenaan blijft lopen als het gaat om het aanvragen van leerlinggebonden financiering en de aanvragen voor herindicatie. Daar komt dan nog bij dat na intensieve begeleiding een kind beter gaat presteren en wellicht niet meer in aanmerking komt voor herindicatie, dus geen extra begeleiding meer kan krijgen. Hetzelfde probleem doet zich voor als je als Speerpuntschool bij de eerste aanvraag voor leerlinggebonden financiering moet gaan aantonen dat er voldoende adequate hulp is geboden. Financieel knelpunt is het aanvragen van de indicatie of de herindicatie. Een psychologisch onderzoek aanvragen kost geld. Dit onderzoek is nodig voor de aanvraag van een indicatie. Hiervoor is echter geen extra geld. Doordat de

SAMENWERKING

ESM-expertise op de school groter is geworden, wordt er eerder en sneller gesignaleerd.

Een ander knelpunt is het aantal uren dat er beschikbaar is. De ambulant begeleider heeft bij een omvang van twaalf leerlingen, drie dagdelen beschikbaar. Op de Speerpuntschool zijn nu vijf leerlingen. Feitelijk heeft de ambulant begeleider anderhalve dagdeel om alles in te realiseren. Als je zo intensief met elkaar samenwerkt, vraagt dat meer tijd dan dat er wettelijk voor staat.'

Waarom is inclusief onderwijs belangrijk?

'Als wij willen dat ieder individu een gerespecteerd lid van onze samenleving kan zijn, zullen we dat vanaf het moment dat die samenleving buiten het gezin een grote rol gaat spelen moeten stimuleren. Het onderwijs kan daar een heel belangrijke bijdrage aan leveren. De algehele gedachte van integratie in plaats van segregatie is voor ons normaal en verweven in ons onderwijsaanbod. Daarbij houden we de omgang met verschillen nauwlettend in de gaten. De sociaal-maatschappelijke gedachte die achter inclusief onderwijs spreekt ons aan, waarbij we blij zijn een wijkgebonden aanbod te kunnen bieden.'

Hoe borg je expertise in de school?

'Dit vergt onderhoud. Dat betekent dat we leerkrachten alert houden middels het met regelmaat op de agenda zetten van het verloop van het project. Dit gebeurt in leerlingbesprekingen en klassenbezoeken van de IB-er en de AB-er. Leerkrachten worden geschoold en vervol-

2009. ESM onderzoek

'DIT BEREIK JE IN ONZE GEDEELDE VISIE ALLEEN MAAR ALS JE DAARBIJ EXPLICIET GEBRUIK MAAKT VAN ELKAARS EXPERTISE'

gens krijgt dat een vervolg in de praktijk via intervisie ondersteund door School Video Interactie Begeleiding. Scholing gebeurt extern door het Seminarium voor Orthopedagogiek. Intern scholen we de leerkrachten in klassenmanagement en het communiceren met kinderen. Ons beleid toetsen we aan het Zorgplan van het Samenwerkingsverband Weer Samen Naar School en momenteel zijn we druk bezig met het opstellen van een actueel Zorgplan voor de eigen school. Tenslotte wordt dit alles geborgd door de praktijk van alle dag. Doordat leerkrachten continue te maken krijgen met ESM-leerlingen, blijven ze deskundig.'